

You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Narodowe Centrum Nauki

Author: Melanie Raczek

Citation style: Raczek Melanie. (2013). Narodowe Centrum Nauki. W: A. Gronkiewicz, A. Ziółkowska (red.), "Agencje i podmioty podobne w strukturze administracji publicznej" (S. 176-185). Katowice : Forma Studio; Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

1. Uwagi ogólne

Doświadczenia krajów najbardziej innowacyjnych i wytwarzających znaczną część swojego dochodu narodowego dzięki zaawansowanym technologiom wskazują wyraźnie, że badania aplikacyjne powinny być przede wszystkim domeną gospodarki i jednostek badawczo-rozwojowych bezpośrednio z nią związanych, a państwo ma wspierać badania podstawowe⁵⁶⁶, stanowiące w dużej perspektywie bazę do podstawowych aplikacji. Nieprzypadkowo amerykańska agencja grantowa National Science Foundation wspiera wyłącznie badania podstawowe, a dysponująca ogromnym budżetem tajwańska National Science Council tylko 20 proc. środków przeznaczają na badania stosowane⁵⁶⁷. Również w Europie, po okresie fascynacji i wiary w skuteczność projektów nastawionych na aplikacje, realizowanych w ramach tzw. programów ramowych, postanowiono znacząco zwiększyć środki na prace badawcze podejmowane przede wszystkim w celu zdobywania nowej wiedzy o podstawach zjawisk i obserwowalnych faktów, bez nastawiania na bezpośrednie zastosowania praktyczne. Wyrazem tego było powołanie European Research Council⁵⁶⁸.

European Research Council (Europejska Rada Badań) działa w ramach siódmego programu ramowego Unii Europejskiej w dziedzinie badań naukowych, została ustanowiona w lutym 2007 roku na mocy decyzji Rady 2006/972/WE⁵⁶⁹. Europejska Rada Badań jest instytucją mającą na celu wspieranie wysokiej jakości badań naukowych poprzez wspieranie najlepszych naukowców, inżynierów i pracowników akademickich, niezależnie od dziedziny badań.

Na podstawie Europejskiej Rady Badań wzorowane jest Narodowe Centrum Nauki. Centrum umożliwi wprowadzenie w Polsce najnowocześniejszych standardów zarządzania finansami na naukę, ale też ułatwia polskim badaczom włączanie się do prestiżowych, międzynarodowych zespołów badawczych. Polska - uruchamiając NCN w dniu 4 marca 2010 roku w Krakowie – dołączyła do elity europejskich państw, które już posiadają podobne, niezależne agencje zarządzające publicznymi finansami na badania, takich jak Austria, Portugalia, Szwecja czy Niemcy. Doświadczenia zachodnich państw pokazały, że zarządzanie środkami publicznymi na badania przez autonomiczne gremia naukowe w krótkiej perspektywie podnosi jakość badań i wzmacnia ich konkurencyjność w wymiarze Europy i świata.

2. Geneza Narodowego Centrum Nauki

Narodowe Centrum Nauki powstało w trakcie przeprowadzonej w 2010 roku reformy pod hasłem „budujemy na wiedzy”. Reforma systemu nauki w Polsce była pierwszą po 1989 roku

566 Badania podstawowe- to prace eksperymentalne lub teoretyczne podejmowane przede wszystkim w celu zdobycia nowej wiedzy o podstawach zjawisk i obserwowalnych faktów, bez nastawienia na praktyczne zastosowanie ani użytkowanie.

567 Badania stosowane- to prace badawcze podejmowane w celu zdobycia nowej wiedzy, zorientowane przede wszystkim na zastosowanie w praktyce.

568 Pomorski Przegląd Gospodarczy 2011, nr 3 (50), s.37.

569 Dz. Urz. UE L 400 z 19.12.2006.

próbą szerokich i kompleksowych zmian w sektorze badawczym i postawiła sobie za cel decentralizację ośrodków podejmujących decyzje o rozdziale funduszy na badania naukowe. W trakcie reformy tworzącej nowy system nauki przyjęto pakiet sześciu ustaw, a w tym: przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki, ustawę o zasadach finansowania nauki⁵⁷⁰, ustawę o instytucjach badawczych⁵⁷¹, ustawę o Polskiej Akademii Nauk⁵⁷², ustawę o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju⁵⁷³ oraz ustawę o Narodowym Centrum Nauki⁵⁷⁴. Dzięki wprowadzonemu pakietowi ustaw powstały dwie agencje wykonawcze, to jest Narodowe Centrum Nauki oraz Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, które mają niebagatelny wpływ na naukę w Polsce.

Dzięki reformie zmieniła się także rola Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, które nie ma już obowiązku rozdzielania środków przeznaczonych na naukę, a może skupić się na tworzeniu polityki naukowej i badawczej oraz koordynowania działań rodzimego świata nauki. Przekazanie gospodarowania finansami Narodowemu Centrum Nauki oraz Narodowemu Centrum Badań i Rozwoju, a także określenie jasnych zasad rządzących tą działalnością podnosi jakość i przejrzystość podziału pieniędzy. Wszystkie agencje wykonawcze otrzymają znaczący procent środków ustalonych w budżecie na naukę, przy czym do roku 2020 ustawa gwarantuje ich sukcesywny wzrost. Dzięki temu ogromna część finansów będzie przyznawana i wydawana na podstawie konkursów.⁵⁷⁵

Uruchomienie NCN było przełomem dla polskiej nauki, dlatego że nastąpiło przekazanie decyzji o sposobie podziału znacznej części pieniędzy na naukę do samych naukowców, a także pokazuje, że ważne instytucje centralne mogą znajdować się poza stolicą kraju. Narodowe Centrum Nauki jest pierwszą w pełni niezależną od polityków agencją funkcjonującą poza Warszawą, gdzie decydujący głos mają autorytety naukowe.

Naukowcy, wiedzą najlepiej, jakie projekty badawcze dają Polsce największe szanse w globalnym wyścigu o naukowy sukces. Skupieni wokół NCN najlepsi polscy naukowcy rozdzielą środki w drodze otwartych i transparentnych konkursów, kierując się poziomem merytorycznym i wymiarem cywilizacyjnym prac badawczych. O granty NCN mogą się ubiegać zarówno instytuty naukowe i zespoły badawcze, jak i osoby fizyczne, prowadzące na własną rękę badania, które mogą stanowić w przyszłości przełom dla dotychczasowego stanu wiedzy.⁵⁷⁶

3. Podstawa prawna działania i zadania Narodowego Centrum Nauki

Narodowe Centrum Nauki działa na podstawie ustawy, która daje kompetencje Ministrowi Nauki i Szkolnictwa Wyższego do nadania Centrum statutu.⁵⁷⁷

Ustawa o Narodowym Centrum Nauki wymienia zadania Centrum, do których należy, finansowanie badań podstawowych, także finansowanie badań naukowych innych niż badania podstawowe, nienależących do zakresu badań finansowanych przez Naro-

⁵⁷⁰ Dz.U. z 2010 r. nr 96, poz. 615.

⁵⁷¹ Dz.U. z 2010 r. nr 96, poz. 618.

⁵⁷² Dz.U. z 2010 r. nr 96, poz. 619.

⁵⁷³ Dz.U. z 2010 r. nr 96, poz. 616.

⁵⁷⁴ Dz. U. z 2010 r. Nr 96, poz. 617, Nr 257, poz. 1726, z 2011 r. Nr 185, poz. 1092.

⁵⁷⁵ <http://forumakademickie.pl/fa/2011/05/reforma-nauki/> [dostępna na dzień: 27.04.2013].

⁵⁷⁶ <http://forumakademickie.pl/fa/2011/05/reforma-nauki/> [dostępne na dzień 27.04.2013].

⁵⁷⁷ Dz. U. z 2010 r. Nr 171, poz. 1154.

dowe Centrum Badań i Rozwoju. Przez badania podstawowe należy rozumieć, oryginalne prace badawcze eksperymentalne lub teoretyczne podejmowane przede wszystkim w celu zdobycia nowej wiedzy o podstawach zjawisk i obserwowalnych faktów bez nastawienia na bezpośrednie praktyczne zastosowanie lub użytkowanie. Do badań podstawowych finansowanych przez NCN można zaliczyć projekty badawcze, w tym finansowanie zakupu lub wytworzenia aparatury naukowo-badawczej niezbędnej do realizacji tych projektów, także projekty badawcze dla doświadczonych naukowców mających na celu realizację pionierskich badań naukowych, w tym interdyscyplinarnych, ważnych dla rozwoju nauki, wykraczających poza dotychczasowy stan wiedzy, i których efektem mogą być odkrycia naukowe. Przy realizacji zadań podstawowych Centrum może współpracować z podmiotami krajowymi i zagranicznymi.

Do zadań NCN należy także nadzór nad realizacją badań naukowych, współpraca narodowa w ramach finansowania działalności w zakresie badań podstawowych, upowszechnianie w środowiskach naukowych informacji o ogłoszonych przez Centrum konkursach. Centrum ma za zadanie inspirowanie i monitorowanie finansowania badań podstawowych ze środków pochodzących spoza budżetu państwa, a także wykonywanie innych zleconych przez Ministra, ważnych dla rozwoju badań podstawowych, w tym opracowanie programów badawczych ważnych dla kultury narodowej.

4. Struktura organizacyjna i sposób działania Narodowego Centrum Nauki

Organami Centrum są Dyrektor Centrum, który stoi na czele NCN i Rada Centrum, która jest złożona z 24 naukowców reprezentujących różne dyscypliny nauki.

Osoba zajmująca stanowisko Dyrektora Centrum jest wyłaniana w drodze konkursu ogłoszanego przez Radę Centrum. Kandydat na dyrektora może być osobą, która posiada co najmniej stopień naukowy doktora, także 3-letnie doświadczenie na stanowiskach kierowniczych w sektorze naukowym lub badawczo-rozwojowym. Konkurs na stanowisko Dyrektora Centrum jest ogłaszany na co najmniej 6 tygodni przed upływem jego kadencji. W przypadku odwołania lub śmierci Dyrektora, Rada niezwłocznie ogłasza konkurs na to stanowisko. Rada przekazuje także niezwłocznie informacje o ogłoszonym konkursie Ministrowi właściwemu do spraw nauki. Minister, na wniosek Rady powołuje Dyrektora Centrum, także sprawuje nadzór nad działalnością Centrum pod względem legalności, gospodarności, rzetelności i celowości.

Dyrektor Centrum ogłasza konkurs na zastępcę Dyrektora, informując o tym Ministra. Kandydat na zastępcę Dyrektora może być osobą, która posiada tytuł zawodowy magistra lub równorzędny. Dyrektor może powołać nie więcej niż dwóch kandydatów na zastępców. Czteroletnia kadencja Dyrektora i zastępców Dyrektora Centrum, może być tylko raz powołana i trwa do dnia powołania następców.

Minister, w drodze rozporządzenia określa regulamin konkursów na stanowiska, Dyrektora i zastępców Dyrektora Centrum, w którym określa sposób wyłaniania komisji konkursowej, sposób publikacji informacji o konkursie oraz dokumentowania spełniania wymagań dotyczących doświadczenia i kwalifikacji zawodowych kandydatów, uwzględniając konieczność zapewnienia przejrzystości i rzetelności procedury konkursowej.

Minister odwołuje Dyrektora, zaś Dyrektor Centrum ma kompetencje odwołania zastępców Dyrektora w przypadku: złożenia rezygnacji; utraty zdolności do pełnienia obowiązków na skutek długotrwałej choroby, trwającej co najmniej 6 miesięcy; zaprzestania korzystania z pełni praw publicznych; skazana prawomocnym wyrokiem sądu za umyślne przestępstwo lub przestępstwo skarbowe; działania niezgodnego z prawem lub zasadami rzetelności i gospodarności. Dodatkowo Minister może odwołać Dyrektora Centrum w razie niezatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego Centrum lub jego nieprzedstawienia w terminie do 31 marca każdego roku.

Dyrektor Narodowego Centrum Nauki kieruje jego działalnością, jest odpowiedzialny za prawidłowe i sprawne realizowanie zadań. Dyrektor jest też osobą reprezentującą Centrum na zewnątrz, a także jest odpowiedzialny za gospodarkę finansową oraz za zarządzanie i gospodarowanie majątkiem Centrum. Dyrektor ma ustawowe kompetencje do samodzielnego dokonywania czynności prawnych w imieniu Centrum.

Do zadań Dyrektora Centrum należy przygotowanie i po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady, przedstawienie Ministrowi do zatwierdzenia projekt rocznego planu finansowego Centrum i planu finansowego na dany rok oraz na dwa kolejne lata. Do 31 marca każdego roku, Dyrektor Centrum przedstawia Ministrowi, po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady, roczne sprawozdanie finansowe wraz z opinią podmiotu powołanego do badań sprawozdań finansowych. Minister dokonuje wyboru podmiotu uprawnionego do badań sprawozdań finansowych w trybie przepisów o zamówieniach publicznych. Dyrektor przygotowuje i przedstawia Ministrowi zatwierdzony przez Radę projekt rocznego planu działalności Centrum oraz roczne sprawozdanie z realizacji zadań Centrum. W sprawozdaniu obok informacji o stopniu realizacji zadań powierzonych Centrum powinna się znaleźć ocena wpływu realizowanych zadań na rozwój nauki.

Dyrektor na wniosek Rady powołuje Zespół Ekspertów, który ma za zadanie dokonywanie ocen wniosków złożonych w konkursach i przygotowania na tej podstawie list rankingowych.

Minister powołuje na okres 4 lat Zespół Identyfikujący Członków Rady, który składa się z przewodniczącego wskazanego przez Ministra i czterech członków. Do Zespołu Identyfikacyjnego mogą być powołane osoby o uznanym światowym dorobku naukowym, a także reprezentujące różne grupy dziedzin i środowiska naukowe.

Zespół Identyfikujący ma za zadanie wskazać listę co najmniej dwudziestu czterech kandydatów na członków Rady, spośród osób zgłoszonych przez jednostki naukowe oraz przez organizacje reprezentujące środowiska naukowe. Członkowie Zespołu Identyfikującego przy wyborze kandydatów do Rady kierują się dorobkiem naukowym kandydata i jego bieżącą aktywnością naukową, także zasadą zapewnienia równoważnej reprezentacji różnych dziedzin naukowych i zasadą zapewnienia równoważnej reprezentacji różnych środowisk naukowych. Minister, w drodze rozporządzenia określa sposób i tryb wyłaniania kandydatów na członków Rady NCN, kierując się potrzebami zapewnienia zrównoważonej reprezentacji różnych dziedzin naukowych i różnych rodzajów jednostek naukowych.

W skład Rady wchodzi dwudziestu czterech członków powołanych przez Ministra spośród kandydatów wskazanych przez Zespół Identyfikacyjny. Kadencja Rady trwa cztery lata, przy czym co dwa lata następuje wymiana połowy składu Rady. Ta sama osoba może pełnić ka-

dencji dłużej niż przez dwie kolejne kadencje. Członkiem Rady NCN może być osoba, która posiada co najmniej tytuł naukowy doktora. W przypadku odwołaniu lub śmierci członka Rady przed upływem kadencji, minister powołuje na jego miejsce na okres do końca kadencji Rady inną osobę wskazaną przez Zespół Identyfikujący spośród osób wskazanych przez jednostki naukowe oraz przez organizacje reprezentujące środowiska naukowe.

Przewodniczącą Rady jest wybierany przez Radę spośród jej członków. Przewodniczący zwołuje posiedzenia Rady w miarę potrzeb, ale nie rzadziej niż raz na dwa miesiące. Posiedzenia Rady mogą zostać zwołane z inicjatywy Przewodniczącego Rady, na wniosek Dyrektora NCN lub na wniosek co najmniej jedenastu członków Rady. Posiedzenia Rady zwołane na wniosek powinny odbyć się w terminie 2 tygodni od otrzymania wniosku.

Rada NCN na posiedzeniu może wydawać opinie w drodze uchwały podjętej bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy liczby członków Rady. Projekt opinii przygotowuje komisja Rady, powołana przez przewodniczącego Rady spośród jej członków.

Do zadań Rady należy określenie dyscyplin lub grup dyscyplin, w ramach których będą ogłaszane i przeprowadzane konkursy na realizację projektów badawczych, także określenie priorytetowych obszarów badań podstawowych zgodnych ze strategią rozwoju kraju. Rada także ustala wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację projektów badawczych w ramach poszczególnych dyscyplin lub grup dyscyplin; określa tematykę projektów badawczych i warunków przeprowadzenia konkursów na ich realizację, jak również ogłasza konkursy na finansowanie stypendiów doktorskich i staży po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Zadaniem Rady jest również ocena merytoryczna wykonania zadań realizowanych przez Dyrektora, jego zastępców oraz Koordynatorów Dyscyplin, a także wybór naukowców polskich i zagranicznych Zespołów Ekspertów odpowiedzialnych za ocenę wniosków złożonych w konkursach. Rada na wniosek Dyrektora powołuje, zewnętrznego audytora do oceny pracy Zespołów Ekspertów lub Koordynatorów Dyscyplin. Rada jest też właściwa do opiniowania i zatwierdzania rocznych planów i sprawozdań, a także do wyrażania zgodny na rozporządzenie przez Dyrektora majątkiem Centrum o wartości rynkowej przekraczającej równowartość w złotych kwoty 250 000 euro.

Rada ogłasza konkurs na finansowanie stypendiów doktorskich i staży po uzyskaniu stopnia naukowego doktora najpóźniej na 3 miesiące przed upływem terminu składania wniosków. W tych konkursach mogą brać również udział osoby rozpoczynające karierę naukową.

Wnioski o finansowanie projektów badawczych składa się w języku polskim i w języku angielskim, Rada ma też prawo wskazać dziedziny lub dyscypliny nauki, w których wnioski składa się tylko w języku polskim. Składanie wniosków w języku angielskim z jednej strony umożliwia ocenę projektowanych badań w wymiarze międzynarodowym, a z drugiej strony, jak sądzi prof. Michał Karoński, zachęci polskich uczonych do występowania o granty europejskie oraz zwiększy ich szanse na sukces.⁵⁷⁸

Ustawa o Narodowym Centrum Nauki zakłada, że nie mniej niż 20% środków pozostających w dyspozycji Centrum jest przeznaczane na wsparcie rozwoju osób rozpoczynających karierę naukową. Jest to niewątpliwie wielka szansa

578 <http://forumakademickie.pl/fa/2011/07-08/zgodnie-ze-swiatowymi-standardami/> [dostępne na dzień: 28.04.2013].

dla młodych naukowców nie posiadających stopnia naukowego doktora.

Do zadań Rady należy wybór Koordynatorów Dyscyplin, czyli pracowników Centrum odpowiadających za organizację prac Zespołów Eksperskich i przeprowadzania konkursów na realizację projektów badawczych w jednej dyscyplinie naukowej lub w grupie kilku dyscyplin naukowych, a w szczególności za zapewnienie ich właściwego, bezstronnego, rzetelnego przebiegu. Koordynatorzy posiadają co najmniej stopień naukowy doktora i pracują w Narodowym Centrum Nauki w trzech zespołach: Nauk Humanistycznych, Społecznych i o Sztuce, Nauk Ścisłych i Technicznych oraz Nauk o Życiu. Koordynatorzy Dyscyplin są zatrudnieni przez Dyrektora Centrum na podstawie umowy o pracę na czas określony, nie dłuższej niż 4 lata; zatrudnienia o którym mowa nie można łączyć z zatrudnieniem w jednostce naukowej.

Koordynatorzy Dyscyplin analizują złożone wnioski pod względem formalnym, a także oceniają rzetelność i bezstronność opinii przygotowanych przez ekspertów. Przedkładają Dyrektorowi do zatwierdzenia listy rankingowe przygotowane przez Zespół Ekspertów, w szczególnych przypadkach Koordynator Dyscyplin, po zasięgnięciu opinii Zespołu Ekspertów może dokonać zmian kolejności projektów badawczych na liście rankingowej. Jeżeli zostanie dokonana zmiana na liście rankingowej, Koordynator Dyscyplin przedkłada Dyrektorowi do zatwierdzenia listę rankingową z pisemnym uzasadnieniem.

Buro NCN prowadzi obsługę administracyjną Centrum. Składa się z kilkunastu działów i zespołów, jest również odpowiedzialne za bieżącą obsługę konkursów na projekty badawcze i organizację posiedzeń zespołów eksperckich. Biuro stanowi główny punkt kontaktu dla wnioskodawców i grantobiorców Narodowego Centrum Nauki.

5. Konkursy organizowane przez Narodowe Centrum Nauki

Narodowe Centrum Nauki ogłasza konkursy na finansowanie projektów badawczych, stypendiów doktorskich i staży po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Mogą brać w nich udział badacze reprezentujący szerokie spektrum dyscyplin z zakresu Nauk Humanistycznych, Społecznych i o Sztuce, Nauk Ścisłych i Technicznych oraz Nauk o Życiu.⁵⁷⁹ Centrum organizuje dziewięć stałych typów konkursów, (...) oraz konkursy nieregularne, zwykle ogłaszane we współpracy z partnerami zagranicznymi.⁵⁸⁰ Do dziewięciu typów stałych konkursów należą: OPUS, PRELUDIUM, SONATA, SONATA BIS, HARMONIA, MAESTRO, SYMFONIA, ETIUDA, FUGA, które zostały bliżej przedstawione poniżej.

OPUS to konkurs na projekt badawczy, w tym finansowanie aparatury naukowo-badawczej niezbędnej do wykonania tych projektów. Jest to konkurs o charakterze ogólnym, w którym o finansowanie może ubiegać się niemal każdy naukowiec. Projekty Badawcze są realizowane indywidualnie przez kierownika projektu lub przez zespół badawczy, w skład których wchodzi kierownik projektu oraz dowolna liczba wykonawców.

PRELUDIUM to konkurs na projekty badawcze realizowane przez osoby rozpoczynające karierę naukową, które jeszcze nie uzyskały stopnia naukowego doktora. Projekt realizowany w ramach tego konkursu nie musi być związany z przygotowaniem pracy doktorskiej, otwarcie przewodu doktorskiego również

⁵⁷⁹ <http://www.ncn.gov.pl/sites/default/files/obrazki/2011-sprawozdanie-ncn.pdf> [dostępne na dzień: 4.05.2013].

⁵⁸⁰ Narodowe Centrum Nauki, Gramy dla Polskiej nauki, Kraków 2013, s. 6-7/ broszura.

nie jest warunkiem wstępnym ubiegania się o finansowanie. Projekty badawcze w konkursie PRELUDIUM są realizowane pod nadzorem promotora lub opiekuna naukowego.

SONATA to konkurs na projekt badawczy mający na celu stworzenie unikatowego warsztatu naukowego realizowane przez osoby rozpoczynające karierę naukową posiadające stopień naukowy doktora. Celem tego konkursu jest wsparcie kierownika projektu w stworzeniu nowoczesnego zaplecza aparaturowego i/lub rozwiązania metodologicznego, umożliwiającego prowadzenie innowacyjnych badań naukowych. W konkursie mogą brać udział naukowcy, którzy uzyskali stopień naukowy doktora nie wcześniej niż 5 lat przed rokiem złożenia wniosku.

SONATA BIS to konkurs na projekty badawcze mające na celu powołanie nowego zespołu naukowego, realizowane przez osoby posiadające stopień naukowy lub tytuł naukowy, które uzyskały stopień naukowy doktora w okresie od 2 do 12 lat przed rokiem wystąpienia z wnioskiem. Konkurs skierowany jest do młodych doktorów habilitowanych i profesorów. SONATA BIS wspiera tworzenie najbardziej nowatorskich prac badawczych.

HARMONIA to konkurs na projekty międzynarodowe jest skierowany do naukowców, którzy chcą podjąć współpracę z partnerami zagranicznymi. W konkursie można starać się o finansowanie projektów, które będą realizowane w ramach programów lub inicjatyw międzynarodowych oraz z wykorzystaniem wielkich międzynarodowych urzędzeń badawczych. (...)

MAESTRO – konkurs dla doświadczonych naukowców na projekty badawcze mające na celu realizację pionierskich badań naukowych, w tym interdyscyplinarnych, ważnych dla rozwoju nauki, wykraczających poza dotychczasowy stan wiedzy, których efektem mogą być odkrycia naukowe. W konkursie tym mogą brać udział osoby posiadające co najmniej stopień naukowy doktora, które w ciągu ostatnich 10 lat przed złożeniem wniosku m.in. opublikowały co najmniej 5 publikacji w renomowanych czasopismach oraz kierowały realizacją projektów badawczych.

SYMFONIA – na międzydziedzinowe projekty badawcze realizowane przez wybitnych naukowców, których badania wyróżniają się najwyższą jakością, odważnym przekraczaniem granic pomiędzy różnymi dziedzinami nauki, przyczyniając się do tworzenia nowych wartości i otwierania nowych perspektyw w nauce. Celem konkursu jest wspieranie badań podstawowych prowadzonych przez współpracujące ze sobą zespoły naukowe lub indywidualnych badaczy. Do konkursu mogą przystępować również jednostki tworzące konsorcja w celu realizacji projektu.

ETIUDA to konkurs dla osób z otwartym przewodem doktorskim. Laureaci tego konkursu otrzymują stypendium doktorskie przez okres 12 miesięcy. Jednym z podstawowych warunków przyznania stypendium jest zaplanowanie przez wnioskodawcę trwającego od 3 do 6 miesięcy stażu w zagranicznym ośrodku naukowym. Kandydat ubiegający się o stypendium musi obronić pracę doktorską w terminie do 12 miesięcy po zakończeniu pobierania stypendium.

FUGA to konkursy na staże podoktorskie jest skierowany do osób rozpoczynających karierę naukową, które uzyskały tytuł doktora nie wcześniej niż 5 lat przed rokiem wystąpienia do NCN z wnioskiem. Konkurs ten ma na celu zwiększenie mobilności kadry naukowej w Polsce oraz powiększenie kompetencji badaczy przez ich udział w zespołach naukowych w różnych częściach kraju. Staż finansowany przez NCN należy odbyć poza jednostką macierzystą i poza województwem

581 Narodowe Centrum Nauki. Gramy dla Polskiej nauki, Kraków 2013, s. 8-9.

dotychczasowego zamieszkania lub zatrudnienia.⁵⁸¹

W 2011 roku, który był pierwszym rokiem pełnienia zadań ustawowych przez Centrum, w ramach przyznanej dotacji celowej Narodowe Centrum Nauki finansowało 8 300 projektów opiewających na kwotę w wysokości 468 492 tys. zł. W ramach tej kwoty, na finansowanie 1 615 projektów badawczych wyłonionych w konkursach ogłoszonych przez Centrum, przeznaczono 62 885 tys. zł. Pozostała kwota w wysokości 405 607 tys. zł przeznaczona została na finansowanie badań podstawowych, wykonywanych w formie 6 685 projektów przejętych z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.⁵⁸²

6. Współpraca międzynarodowa w zakresie finansowania badań podstawowych

W ramach finansowania działalności w zakresie badań podstawowych, Centrum prowadzi współpracę międzynarodową zarówno dwu- jak i wielostronną. W zakresie współpracy dwustronnej Narodowe Centrum Nauki współpracuje z: National Science Foundation, National Science Council (Taiwan) i European Research Council. Centrum w współpracuje z partnerami na różnych płaszczyznach, co zostało przedstawione poniżej.

National Science Foundation (NSF), to amerykańska agencja federalna, której celem jest finansowanie badań podstawowych z zakresu nauk o życiu oraz nauk ścisłych i technicznych. Narodowe Centrum Nauki zostało wpisane na listę organizacji partnerskich programu Materials World Network organizowanego przez NSF. W ramach tego konkursu amerykańscy naukowcy mogą się starać o finansowanie międzynarodowych projektów badawczych, realizowanych we współpracy z naukowcami z zagranicy, także z Polski.

National Science Council (NSC), jest agencją rządową odpowiedzialną za wspieranie rozwoju nauki na Tajwanie. Do zadań NSC należy promowanie badań naukowych, finansowanie projektów realizowanych przez instytucje edukacyjne i badawcze, a także działania na rzecz współpracy międzynarodowej w obszarze nauk ścisłych i technologii. We wrześniu 2012 r. przedstawiciele Narodowego Centrum Nauki oraz tajwańskiej National Science Council podpisali umowę o współpracy dwustronnej w zakresie badań naukowych.

European Research Council (ERC), jest organizacją wspierającą badania naukowe w Europie. Jej priorytetem jest promowanie interdyscyplinarnych badań wykraczających poza dotychczasowy stan wiedzy. Mająca siedzibę w Brukseli agencja co roku ogłasza konkurs dla doświadczonych naukowców oraz konkurs kierowany do badaczy posiadających stopień naukowy doktora. Członkowie Rady NCN uczestniczą w konferencjach organizowanych przez agencję oraz pełnią funkcje ekspertów oceniających wnioski o finansowanie badań składane do ERC. Ponadto pracownicy Narodowego Centrum Nauki biorą udział w warsztatach ERC dotyczących wdrażania konkursów, ewaluacji projektów, a także oceny raportów z ich realizacji.⁵⁸³

Dzięki prowadzonej przez Narodowe Centrum Nauki dwustronnej współpracy, otwierają się przed Polakami naukowcami szerokie możliwości współpracy z partnerami z innych krajów i rozwijania swoich projektów, co daje możliwość prowadzenia efektywniejszych badań naukowych poszerzających wie-

582 <http://www.ncn.gov.pl/sites/default/files/obrazki/2011-sprawozdanie-ncn.pdf> [dostęp na dzień: 4.05.2013].

583 <http://www.ncn.gov.pl/wspolpraca-zagraniczna/wspolpraca-dwustronna> [dostęp na dzień: 4.05.2013].

dzę naukową. Centrum w ramach współpracy wielostronnej jest członkiem konsorcjum NORFACE⁵⁸⁴, którego wspiera badania w obszarze nauk społecznych, a także jest członkiem międzynarodowej inicjatywy EU Joint Programme – Neurodegenerative Disease Research (JPNDR), która wspiera badania naukowe nad chorobami neurodegeneracyjnymi.

W 2012 roku NCN został przyjęty do Science Europe, która zrzesza ponad pięćdziesiąt organizacji i instytucji naukowych finansujących lub prowadzących badania naukowe, z dwudziestu pięciu krajów europejskich. Jednym z priorytetów Science Europe jest reprezentowanie potrzeb środowiska naukowego w Europie oraz zwiększenie wpływu naukowców na kształtowanie ogólnoeuropejskich strategii związanych z badaniami naukowymi, a także wskazywanie obszarów nauki, które należy rozwijać. Organizacja dąży również do pogłębiania współpracy z instytucjami wspierającymi naukę zlokalizowanymi poza Europą i poszukiwania rozwiązań, dzięki którym finansowane ze środków publicznych badania naukowe przyczynią się do rozwoju gospodarki oraz przyniosą pożytek społeczeństwu.

W ramach współpracy wielostronnej NCN jest instytucją partnerską konsorcjum HERA JR, które wraz z Komisją Europejską wspierają badania naukowe z dziedziny humanistyki w Europie, zaś w zakresie tematyki dziedzictwa kulturowego współpracuje z JPI Cultural Heritage. W ramach badań z dziedziny astrofizyki część Centrum podjęło współpracę z europejską instytucją koordynującą i finansującą badania ASPERA, a także z Astroparticle Physics European Consortium.

Narodowe Centrum Nauki jest członkiem konsorcjum Infect-ERA złożonego z agencji finansujących badania naukowe, którego misją stanowi rozwijanie działalności naukowej w obszarze chorób zakaźnych. Do celów sieci należy m.in. organizowanie konkursów na międzynarodowe projekty badawcze, wspieranie młodych naukowców, a także opracowywanie strategii i dokumentacji na temat stanu badań we wspomnianym obszarze nauki. Konsorcjum dąży również do promowania wyników badań z zakresu chorób zakaźnych zarówno w środowisku naukowym, jak i wśród szerokiego grona odbiorców.⁵⁸⁵

Współpraca dwu- i wielostronna pozwala na określić miejsce polskiej nauki w kontekście międzynarodowym. Jest to szansa dla Polskich naukowców na dalszy rozwój i możliwości prowadzenia badań naukowych zgonie z międzynarodowymi kierunkami badawczymi. W ramach programów lub inicjatyw międzynarodowych ogłaszanych we współpracy z partnerem lub partnerami z zagranicznych instytucji naukowych Centrum ogłasza konkurs HARMONIA, który w powyższej pracy został już przedstawiony. Konkurs ten daje szerokie spektrum możliwości współpracy i zachęca do podejmowania różnorodnych form współpracy.

Polskie publikacje naukowe stanowiły wśród publikacji światowych największy udział w dziedzinach: weterynarii, fizyki i astronomii i matematyki. Co druga publikacja z zakresu fizyki i astronomii przygotowana była we współpracy międzynarodowej.⁵⁸⁶ Badania zrobione

przez Główny Urząd Statystyczny pokazują nam jak chętnie Polscy naukowcy szukają możliwości współpracy międzynarodowej i jak chętnie ją podejmują.

584 New Opportunities for Research Funding Agency Co-operation in Europe.

585 <http://www.ncn.gov.pl/wspolpraca-zagraniczna/wspolpraca-wielostronna/konkurs-infect-era> [dostęp na dzień: 5.05.2013].

586 GUS, Nauka i technika w 2011, Warszawa 2012, s. 115.

7. Podsumowanie

Na terenie Polski pracuje i prowadzi badania ponad 100 000 pracowników naukowych, zaś co roku stopień naukowy doktora uzyskuje ponad 5 000 osób. Polska ma duży potencjał prowadzenia prac badawczych, na które właśnie finansowania jakie oferuje Narodowe Centrum Nauki są potrzebne.⁵⁸⁷ Utworzenie Narodowe Centrum Nauki pozwoliło na wprowadzenie w Polsce najnowocześniejszych standardów zarządzania finansami na naukę. Sami naukowcy decydują o podziale znacznej części funduszy na naukę, co sprawia że ich wykorzystanie jest efektywniejsze. Pozwala to na wszechstronny rozwój naukowców, a tym samym nauki w Polsce.

Istnieją również zagrożenia rozwoju NCN przez nadmierne ograniczenie zatrudnienia w tej agencji i niedofinansowanie, co uniemożliwi właściwą obsługę projektów badawczych.

„Skalę problemu ilustruje porównanie NCN do amerykańskiej agencji o podobnych zadaniach, czyli NSF⁵⁸⁸. Amerykańska agencja otrzymuje rocznie około 40 tysięcy wniosków o finansowanie projektów badawczych. To tylko czterokrotnie więcej niż oczekiwana w 2011 roku liczba wniosków, które napłyną do NCN! Amerykańska agencja zatrudnia 2100 urzędników, w tym 200 naukowców odgrywających kluczową rolę merytorycznych koordynatorów dyscyplin. Dla porównania NCN, przy całkowitym zatrudnieniu wynoszącym blisko 50 osób, ma ośmiu koordynatorów dyscyplin. Niewielkie znaczenie ma tu fakt, że NSF dzieli nieporównanie większe pieniądze. O jakości dzielenia i możliwościach kontaktu urzędników z naukowcami decyduje przede wszystkim liczba projektów przypadająca na jednego zatrudnionego w agencji. Koszt związany z administracją wynosi w NSF prawie 350 milionów dolarów, czyli około 6 procent budżetu przeznaczzonego na finansowanie nauki. To wartość typowa dla tego typu instytucji w świecie (mieści się na ogół w granicach od 5 do 10 procent). Dla porównania koszty utrzymania NCN w przyszłym roku [2012] mają wynieść zaledwie 2,5 procent funduszy do podziału na naukowców.”⁵⁸⁹

Co roku odbywają się Dni Narodowego Centrum Nauki, podczas których polskim naukowcom oraz osobom rozpoczynającym pracę badawczą przybliżane są oferty konkursowe Centrum. W trakcie ich trwania Narodowe Centrum Nauki przyznaje nagrody młodym uczonym za znaczące osiągnięcia naukowe, dokonane w ramach badań podstawowych.

Dziś każdy naukowiec może się starać w łatwy sposób o dofinansowanie, jedynym warunkiem jest dobry pomysł na przeprowadzenie badań. Dzięki dobremu rozdysponowaniu środków na naukę granty otrzymują najlepsi.

587 M. Duer-Wójcik, NCN w systemie finansowania nauki, PAU za Akademicka, Nr 135, 29 września 2011.

588 National Science Foundation.

589 http://wyborcza.pl/1,76842,9701051,Manowce_taniego_panstwa.html [dostępne na dzień: 23.05.2013].